

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ УНІВЕРСІТЭТ
ФІЛАЛАГІЧНЫ ФАКУЛЬТЭТ
Кафедра славянскіх літаратур

ВОСТРЫКАВА А. У.

МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ
ПА КУРСУ
“ГІСТОРЫЯ СТАРАЖЫТНАЙ
ЧЭШСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ”

Для студэнтаў спецыяльнасці
D 21 05 03 “Славянская філалогія”

МІНСК

2002

УДК
ББК

А ў т а р – с к л а д а л ь н і к
А.У.Вострыкава

Р э ц е н е н т ы
кандыдат філалагічных навук, дацэнт С.Дз.Малюковіч,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт М.М.Хмяльніцкі

Рэкамендавана на пасяджэнні Вучонага савета
філалагічнага факультэта
чэрвеня 2002 г., пратакол №

Метадычныя рэкамендацыі па курсу «Гісторыя старажытнай чэшскай літаратуры» / Аўт-склад. А.У.Вострыкава.—Мн.:БДУ, 2002.-- с.

У прапанаваным выданні ўтрымліваюцца метадычныя рэкамендацыі, уводзіны ў пазначаныя тэмы, пытанні і заданні да практычных заняткаў, пытанні да экзамену, тэмы рэфератаў і курсавых работ, спісы асноўнай і дадатковай літаратуры па гісторыі старажытнай чэшскай літаратуры. Рэкамендавана для студэнтаў аддзялення славянскіх моў і літаратур.

Метадычныя рэкамендацыі разлічаны на студэнтаў славянскага аддзялення філалагічнага факультэта і адрасаваны тым, хто вывучае чэшскую мову і літаратуру. Адначасова яны могуць зацікавіць студэнтаў іншых спецыяльнасцяў.

У метадычных рэкамендацыях прыводзяцца звесткі па кожнай вылучанай праблеме, прапануюцца тэмы практычных заняткаў, пытанні і заданні для студэнтаў, спісы абавязковай і дадатковай літаратуры, тэмы рэфератаў і курсавых прац, а таксама абагульняючыя кантрольныя пытанні.

Метадычныя рэкамендацыі прадугледжваюць засваенне студэнтамі асноўных тэм, авалоданне ведамі, якія тычацца культурнага кантэксту названага перыяду чэшскай літаратуры, літаратурных кірункаў і стыляў, творчасцю найбольш значных пісьменнікаў, умення вылучаць праблематыку і характарызаваць паэтыку мастацкіх твораў. Прапануюцца заданні па перакладу мастацкіх тэкстаў з мовы арыгінала на родную мову (падрадкоўны і літаратурны варыянты перакладу).

УДК
ББК

Вострыкава А.У., 2002
БДУ, 2002

Уводзіны

Старажытная чэшская літаратура **(сярэдзіна IX ст.-пачатак 70-х гг.XV ст.)**

Перыядызацыя чэшскай старажытнай літаратуры:

Літаратура ранняга Сярэднявечча (сярэдзіна IX ст.-канец XIII ст.):

IX ст.: пісьменства вялікамараўскай эпохі (агіяграфічная літаратура, стараславянская Біблія, Евангеллі).

X ст.-першая палова XI ст.: стараславянская і лацінская літаратуры (легенды пра св.Вацлава, св.Людмілу, лірыка).

Другая палова XI ст.- канец XIII ст.: лацінская літаратура (Космава хроніка, Збраслаўская хроніка, лірыка).

Літаратура сталага Сярэднявечча (XIV ст.):

Першая палова XIV ст.: развіццё літаратуры на чэшскай мове (лірыка, “Александрэіда”, Далімілава хроніка).

Другая палова XIV ст.: развіццё прозы і тэатра, з’яўленне дыдактычнай літаратуры. Лірыка, тэалагічная і філасофская літаратура.

Узнікненне чэшскай літаратуры на тэрыторыі сучаснай Чэхіі і Маравіі датуецца другой паловай IX стагоддзя. Але гэта не азначае, што раней тут не існавала творчасці. Яна мела вусны характар. Наяўнасць славеснай творчасці пацвярджаюць розныя віды мастацтваў, напрыклад, малюнкi і іншыя праявы жывапісу. У больш позніх літаратурных помніках таксама прысутнічаюць пэўныя згадкі наконт вуснай славеснай традыцыі. Асобныя часткі вусных твораў сустракаюцца ў літаратуры X-XII стагоддзяў.

Першай запісанай легендай лічыцца легенда аб Лібушы, змешчаная ў Космавай хроніцы. Увогуле вусная і пісьмовая літаратурная традыцыі доўгі час суіснавалі і ўплывалі адна на адну.

Узнікненне старажытных помнікаў пісьменства на тэрыторыі Чэхіі і Маравіі знаходзіцца ў непасрэднай залежнасці ад хрысціянства, якое ідэалагічна абслугоўвала патрэбы грамадства. Хрысціянства спрыяла развіццю пісьмовых помнікаў перш за ўсё для богаслужэння, а пазней і для іншых сфер царкоўнага і культурнага жыцця.

Штуршок да ўзнікнення царкоўнага пісьменства далі вялікамараўскія князі. Пачатак літаратурнай творчасці на Вялікай Мараве можна датаваць 60-мі гадамі IX ст., хаця працэс феадалізацыі гэтых земляў пачаўся значна раней. Вялікамараўскае княства было агульнай дзяржавай для чэхаў і славакаў, цэнтрам якога лічыўся Стары горад на Мараве. Гэтая раннефеадальная дзяржава распалася пасля 900 г.

Матэрыяльная культура чэхаў была добра развітай і ў больш старажытных часы, пра што сведчаць археалагічныя знаходкі. Магчыма, вусная творчасць знаходзілася на дастаткова высокай ступені развіцця. Тым, што славесная творчасць чэшскіх славян дахрысціянскага перыяда не захавалася, тлумачыцца з'яўленне майстэрскіх падробак пад эпічныя і лірычныя творы старажытнага часу (напрыклад, Зеленагорскі і Краледворскі рукапісы). Уяўленне пра дахрысціянскую творчасць складаецца праз згадкі ў пазнейшых крыніцах, на аснове якіх мы можам меркаваць, што існавала і эпіка (паданні /*pověsti*/, казкі /*pohádky*/, казанні /*báje*/), і лірыка (працоўныя, культавыя песні і калыханкі) і драматычная творчасць (напрыклад, у Космавай хроніцы гаворыцца пра масавыя культавыя гульні).

На жаль, спецыфічныя культурныя і жыццёвыя ўмовы чэшскіх славян былі такімі, што ў іх не атрымаў развіцця гераічны гістарычны эпас, як у паўднёвых і ўсходніх славян. Дапускаюць існаванне эпічных “асколкаў”, твораў баладнага тыпу. З усёй багатай творчасці феадальных часоў мы можам скласці ўяўленне толькі пра паданні /*pověsti*/, паколькі яны апісаны ў легендах і хроніках пазнейшага перыяду. Храністы па-рознаму перадавалі іх, тым не менш гэта садзейнічала захаванню памяці пра мінулыя стагоддзі і падзеі. Названыя аповесці і паданні ствараюць вобразы ад часоў матрыярхату да зачаткаў зараджэння дзяржаўнай арганізацыі. Вусная народная славеснасць існавала адначасова з пісьмом, але хрысціянства адносілася да яе як да адгалоскаў язычніцтва негатыўна, таму яна і не захавалася.

Да чэшскіх славян хрысціянства прыйшло не толькі з захаду, але і з усходу—Візантыі. Такая ж сітуацыя была і на Мараве. Вялікамаравіцкі князь Расціслаў патрабаваў у візантыйскага імператара Міхала III высласць славянскую місію з мэтай увядзення хрысціянства, умацавання і пашырэння ўлады царквы. Місія павінна была садзейнічаць стварэнню мясцовага духавенства. Так у Вялікай Маравіі з'явіліся Канстанцін, які прыняў пазней хроснае імя Кірыла, і яго брат Мяфодзій. Іх дзейнасць мела значэнне не толькі палітычнае і рэлігійнае, але і літаратурнае. Яны паклалі пачатак славянскай пісьменнасці, стварылі славянскую азбуку, спрыялі увядзенню богаслужэння на славянскай мове. На старажытнаславянскай мове размаўлялі ў тыя часы ў Македоніі каля Салуні (цяпер гэта грэчаскі горад Салонікі) і чэшскія продкі разумелі гэтую мову. Развіццю старажытнаславянскай кніжнай адукацыі спрыяла і самастойнасць царквы ў Вялікай Маравіі. У Рыме Мяфодзій быў названы архіепіскапам Вялікамаравіцкім.

Першыя старажытнаславянскія тэксты для патрэб кірыламяфодзіеўскай місіі мелі богаслужэбны характар. Асноўныя рэлігійныя тэксты былі перакладзены на мову продкаў чэхаў і славакаў. Старажытнаславянская мова была зразумела большасці, акрамя таго, усё створанае на гэтай мове прызначалася адукаваным людзям. Аб пачатках старажытнаславянскай пісьменнасці нам паведамляе “Жыцце Канстанціна” /*Život Konstantinův*/ і “Жыцце Мяфодзія” /*Život Metodějův*/. Адпаведна гэтым літаратурным помнікам, Канстанцін яшчэ ў Царградзе пачаў пісаць словы Евангелля. Потым браты пераклалі галоўныя богаслужэбныя кнігі: Евангелле, дзеянні апосталаў,

выбраныя царкоўныя літургіі. Мяфодзій прадоўжыў братаву справу, пераклаўшы часткі Старога Запавету, кнігі айцоў царквы. Такім чынам, можна меркаваць, што развіццё старажытнаславянскай літаратуры ішло вельмі хутка і шырокамаштабна. Тэксты перакладаліся не толькі для богаслужэння, але і для распаўсюджвання асветы. Аб развіцці літаратуры сведчыць таксама ўзнікненне вершаваных твораў.

Характэрным для старажытнаславянскай пісьменнасці твораў з'яўляецца „**Nomokánon**“—зборнік царкоўных прадпісанняў (канонаў) і грамадзянскіх законаў (номоі), якія тычыліся і царквы.

Асабліва трэба адзначыць праблему старажытнаславянскай славеснасці і яе адносін да народа. Старажытнаславянская літаратура і з фармальнага і з ідэйнага боку несла пазітыўныя каштоўнасці, была зразумелай народу. Але не трэба пераацэньваць гэты факт. У сілу свайго зместу літаратура перш за ўсё прызначалася для духавенства, якое было самай адукаванай часткай грамадства. У сваім далейшым развіцці старажытнаславянскае пісьменства мела вялікія цяжкасці, паколькі вельмі моцным быў ціск з захаду. Тым не менш яно пусціла глыбокія карані на чэшскіх землях. Сведчаннем складанай сітуацыі, а таксама доказам наяўнасці адначасова заходняй і ўсходняй арыентацыі чэшскай культуры сталі Кіеўскія лісткі, створаныя на тэрыторыі Чэхіі. Гэта адзіны рукапіс, які захаваўся з тых часоў у першапачатковым выглядзе. Пра існаванне іншых літаратурных помнікаў мы даведваемся толькі з жыццём Канстанціна і Мяфодзія. Кіеўскія лісткі паказваюць, што сярод старажытных помнікаў сустракаліся і вершы, напрыклад, **“Проглас” / “Проглась”**,--вершаваная прадмова да перакладу Евангелля. Яна прыпісваецца Канстанціну-Кірыле, паколькі на грэчаскай мове ёсць сведчанні паэтычнага таленту Канстанціна. Акрамя таго, некаторыя літургічныя тэксты, якія перакладаў Канстанцін, у арыгінале мелі вершаваную форму. Таму лагічна меркаваць, што і перакладаліся яны таксама вершамі. Цікавым з'яўляецца і той факт, што высокая адукаванасць прадугледжвала веданне паэтыкі і ўменне складаць вершы. **«Проглас»**—гэта ўхваленне славянскай мовы. У ім увасоблена цэлая праграма кірыла-мяфодыеўскай місіі: права на богаслужэнне на роднай мове. Аўтар аплаквае ўбоства тых людзей, якія вымушаны для богаслужэння скарыстоўваць незразумелую ім мову. Ён падкрэслівае права чалавека на прамыя зносіны з богам праз родную мову, чым стварае пэўныя арыенціры і каштоўнасці ў славянскай культуры. Вялікую цікавасць выклікае форма разглядаемага твора. Гэта шасцістопны сілабічны верш, дванаццаціскладовы, падзелены на дзве часткі: пяці- і сяміскладовую. Націск на перадапошні склад. Трэба падкрэсліць паралелізм вершаванага і сказавага дзялення: межы сінтаксічных форм з'яўляюцца адначасова і межамі вершаваных форм. Адзначаны тып верша быў асноўнай вершаванай формай кірыла-мяфодзіеўскай эпохі. Сваімі асноўнымі характарыстыкамі і рысамі старажытнаславянскі верш нагадвае народны сербска-харвацкі.

Тэматыка практычных заняткаў і заданні па старажытнай чэшскай літаратуры.

ТЭМА №1. Агіяграфічная літаратура ранняга сярэднявечча на чэшскіх землях.

Самымі знакамітымі творамі названага перыяду з'яўляюцца **“Жыццё Канстанціна-Кірылы”**, **“Жыццё Мяфодзія”**. Гэтыя творы, напісаныя высокім стылем, з'яўляюцца адначасова і каштоўнымі гістарычнымі дакументамі. Проза жыццёў месцамі чаргуецца з вершаванай формай. Тэксты жыццёў сведчаць пра высокі культурны узровень іх стваральнікаў, уплыў візантыйскіх узораў і высокае развіццё старажытнаславянскай мовы.

«Жыццё Канстанціна-Кірылы» было напісана неўзабаве пасля смерці (869г.) Канстанціна, відаць, яшчэ пры жыцці Мяфодзія, адным з вучняў Канстанціна. Захавалася каля сарака рукапісаў жыцця. Па сваім аб'ёме «Жыццё Канстанціна-Кірылы»--даволі вялікі твор.

“Жыццё Мяфодзія” аб'ёмам напалову меншае за «Ж.К.». Яно з'явілася ў IX ст. на Вялікай Мараве. Відавочна, што аўтары “Ж.К.” і “Ж.М.” розныя людзі. “Ж.М.” мела меньшае распаўсюджанне. Значна менш захавалася і рукапісных версій гэтага твора.

Абодва тэксту апісваюць падзеі ад нараджэння святых да іх смерці. “Ж.М.” больш сціслае, быццам аўтар, які ствараў жыццё, дапускаў знаёмства чытача з “Ж.К.”. Мэта твораў—абараніць справу гэтых святых, абараніць славянскае богаслужэнне. У аповядзе дамінуюць рэальныя падзеі, якія сапраўды мелі месца. Аўтары імкнуцца вырашыць актуальную для свайго часу задачу—аспрэчыць “трохмоўнікаў”—людзей, якія лічылі магчымым весці богаслужэнне толькі на трох мовах (лацінскай, грэчаскай, яўрэйскай). “Ж.М.” яшчэ скіравана і супраць франкскіх князёў. “Ж.К.” у большай ступені набліжана да складаных багаслоўскіх праблем. У ім пераважае навуковасць, складанасць. Аўтар “Ж.М.” выражаецца прасцей. І той і другі твор трэба разглядаць як звенні аднаго ланцуга. Яны ўяўляюць сабой цэласнасць. Адно жыццё прадугледжвае знаёмства з другім. Мастацкія асаблівасці указваюць на розных аўтараў. Аўтары звярнуліся да самай распаўсюджанай у тыя часы літаратурнай формы легенды. У творах падкрэсліваюцца асабістыя якасці Канстанціна і Мяфодзія. Некаторыя падзеі нерэлігійнага характару транспануюцца ў рэлігійную сферу. У той жа час Канстанцін і Мяфодзія пазбаўлены аскетычных альбо пакутніцкіх рыс, характэрных для візантыйскай агіяграфічнай традыцыі. Іх гераізм—гэта гераізм на зямлі, у рэальным свеце. Безумоўна, аўтары жыццёў былі сучаснікамі Канстанціна і Мяфодзія, іх вучнямі альбо паплечнікамі і, што самае значнае, славянамі. Мы даведваемся пра літаратурную дзейнасць братаў, пра адкрыццё славянскага пісьма, пра пераклады богаслужэбных кніг, палітычны характар іх місіі, а таксама пра цяжкасці, з якімі місія сутыкнулася. Усе падзеі падаюцца ў шырокіх сацыяльных, культурных і палітычных узаемасувязях і асвятленні.

Пісаліся жыціі згодна з грэчаскім літаратурным канонам і абодва вызначаюцца стылістычным майстэрствам. “Ж.М.” дае перш за ўсё жыццёпіс Мяфодзія, “Ж.К” засяроджана на філасофскай праблематыцы творчасці Канстанціна-Кірылы. Часта прыводзяцца цытыты з Бібліі. Увогуле жыціі Канстанціна і Мяфодзія лічацца аднымі з лепшых літаратурных твораў ранняга сярэднявечча.

У X ст.-першай палове XI ст. узнікаюць легенды пра самага папулярнага чэшскага святога—князя і пакутніка Вацлава і яго бабку Людмілу, якая была забіта па загаду маці Вацлава Драгаміры. Цыкл легенд, створаны на чэшскай глебе пра гэтых пакутнікаў, меў рашаючае значэнне для фарміравання самога ідэала святасці і асэнсавання яго грамадствам. Існавала некалькі цыклаў легенд пра гэтых святых, якія адрозніваліся і мовай, і мастацкімі адметнасцямі, і абставінамі свайго ўзнікнення. У розных легендах вацлаўскага і людмілінскага цыклаў, якія былі створаны на чэшскіх землях ці мелі тут распаўсюджванне, складвалася літаратурная форма, метады адлюстравання чалавека і апісання падзей, спосабы ідэалізацыі—усё, што стварала традыцыю і ўзор не толькі для сучаснікаў, але і для паслядоўнікаў, для пісьменнікаў наступных пакаленняў і не толькі ў агіяграфічным жанры. Вобраз св.Вацлава ўспрымаўся і як вобраз ідэальнага правіцеля краіны. Ён пераасэнсоўваўся ў грамадстве ў сувязі са зменамі ў свядомасці і эстэтычнай сферы. Вацлаўскія і Людмілінскія цыклы легенд адрозніваліся ад папярэдняй агіяграфічнай традыцыі сваёй манументальнасцю, кампазіцыйнай прастатой і мастацкай выразнасцю.

Мэта практычнага занятку—знаёмства з агіяграфічнай літаратурай вялікамараўскага перыяду, аналіз тэматычных і мастацкіх адметнасцяў жыціі, вызначэнне іх ролі ў чэшскай літаратуры і культуры.

Пытанні

1. Стараславянская літаратура вялікамараўскага перыяду: **“Жыціе Канстанціна-Кірылы”, “Жыціе Мяфодзія”**. Час узнікнення. Праблема аўтарства. Мэта стварэння жыціі. Гістарызм, рэалістычнасць твораў. Багаслоўская праблематыка. Мова жыціі. Мастацкія асаблівасці. Стылістычнае майстэрства аўтараў. Вобразы Канстанціна і Мяфодзія. Адрозненне “Жыція Канстанціна-Кірылы” ад “Жыція Мяфодзія”. Значэнне твораў для чэшскай культуры і літаратуры.
2. **“Вацлаўскі цыкл”** легенд у чэшскай літаратуры: стараславянскія паданні пра св. Вацлава. Лацінская легенда. Асаблівасці літаратурнай формы і мастацкага метаду апісання чалавека і адлюстравання падзей, спосабы ідэалізацыі і канкрэтызацыі. Пераасэнсаванне вобраза св. Вацлава ў розных жыціях.
3. **“Людмілінскі цыкл”** легенд: гістарычны прататып, вобраз св.Людмілы. Паэтыка жыціі.

Заданні

1. Высветліце, як і ў чым праяўляецца палітычная пазіцыя аўтара ў стараславянскай легендзе пра св. Вацлава.
2. Вылучыце асаблівасці кампазіцыі стараславянскай легенды пра св. Вацлава.
3. Адзначце, у якім месцы Крысціянавай легенды аўтар успамінае чэшскую сучаснасць.
4. Параўнайце метафарычнасць Крысціянавай легенды і стараславянскага Жыцці св. Вацлава. Патлумачце розніцу. Праілюструйце цытатамі.

Літаратура:

- Antologie ze starší české literatury. Praha, 1987.
- Literární památky epochy velkomoravské, 863-885. Praha, 1996.
- Nejstarší české veršované legendy. Soubor rukopisných zlomků. Praha, 1964.
- Staroslovenské legendy českého původu. Praha, 1976.
- Tisíc let české poezie. Stará česká poezie. Praha, 1974.
- Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu. Praha, 1957.
- Dostálová R. Byzantská vzdělanost. Praha, 1990.
- Fiala Z. Hlavní pramen legendy Kristiánovy. Praha, 1974.
- Fiala Z. Přemyslovské Čechy. Praha, 1965.
- Hošna J. Kníže Václav v obrazu legend. Praha, 1986.
- Králík O. Filiace vojtěských legend. Praha, 1971.
- Ludvíkovský J. Kristiánova legenda. Praha, 1978.
- Svatováclavský sborník. Praha, 1934.
- Vašica J. Literární památky epochy velkomoravské, 863-885. Praha, 1966.
- Vavřínek V. Staroslovenské Životy Konstantinův a Metodějův. Praha, 1963.

ТЭМА № 2. Космава хроніка: ідэйна-мастацкая адметнасць.

Казьма Пражскі, альбо Космас, (каля 1045-1125) быў названы заснавальнікам нацыянальнай гістарыяграфіі дзеячом чэшскага нацыянальнага адраджэння і гісторыкам Францішкам Палацкім. У літаратуры Казьма Пражскі застаўся як аўтар адзінага твора “Чэшская хроніка”, на лаціне “Chronika Boëmorum”, на чэшскай мове “Kronika Čechů” альбо „Česká kronika“, але, хутчэй за ўсё, гэта ні першы і не адзіны твор названага пісьменніка. Пра самога апавядальніка, на жаль, дайшло вельмі мала звестак. Галоўным чынам, гэта ўсё тое, што ён нам паведаміў сам у сваім творы. Невядома, дзе нарадзіўся Космас, з якіх грамадскіх слаёў ён паходзіў. З упэўненасцю можна сцвярджаць толькі яго чэшскае паходжанне. Пачатковую адукацыю набыў у катэдральнай школе пры саборы св.Віта, спяваў у царкоўным хоры, працягнуў навучанне за мяжой на тэрыторыі сучаснай Бельгіі, дзе ўдасканальваўся большай часткай у граматыцы і дыялектыцы. У 1099 годзе стаў святаром, быў жанаты, як і мноства духоўных асоб тых часоў. Каля 1120-га г. быў прызначаны дэканам

святавіцкага капітула. Выконваў шматлікія дыпламатычныя даручэнні і многа падарожнічаў па Германіі, Італіі, Славакіі і Венгрыі. З 1119 г. пачаў пісаць гісторыю сваёй зямлі. Аўтар ахапіў падзеі ад старажытнейшых, міфічных часоў да сваёй сучаснасці. Васьмідзесяцігадовы старац нават паспрабаваў не абмінуць пачатак уладарання Сабеслава I, які заняў княжаскі трон за некалькі месяцаў да смерці самога Космаса. Ён пісаў для сваіх адукаваных сяброў. Разам з тым аўтар імкнуўся падаць гісторыю згодна з патрэбамі пржэмыслаўскай дынастыі і пражскага біскупства пачатку XII стагоддзя. У хроніцы Космас сфармуляваў разуменне чэшскай нацыі і дзяржавы. “Чэшская хроніка” адлюстравала поспехі, якіх дасягнула чэшская дзяржава і пржэмыслаўцы: міжнароднае прызнанне як з эканамічнага, так і з палітычнага боку, перамога над язычніцтвам. Космас прытрымліваўся пэўных традыцый сярэднявечнай гістарыяграфіі, напрыклад, у фрагментарным пераказе біблейскіх гісторый у рамках свайго твора. Таксама аўтар дае паэтычную, але геаграфічна правільную характарыстыку становішча Чэхіі, апісвае прыродныя ўмовы, пачынаючы са старых часоў. Стылістычна Космас прытрымліваецца рымскай традыцыі. Уводзіць у аповед некалькі прадмоў да хронікі (існуе прадмова амаль да кожнай часткі). Іранічна разважае пра сваю пісьменніцкую недасканаласць, але ў гэтым наўмысным прыніжэнні можна заўважыць пробліскі разумення таго, што ён напісаў твор, які мае і навукова-гістарычную, і мастацкую каштоўнасць.

Паэтычнае багацце Космавай хронікі відавочна: аўтар выкарыстоўвае шмат рэдкіх эпітэтаў, актыўна ўжывае параўнанні, метафары, паказвае сваё цудоўнае веданне антычнай міфалогіі і літаратуры. Не пазбягае Космас прыказак і прымавак. Аўтар схільны да гукавога і рытмічнага ўпарадкавання слоў і сказаў; вельмі часта сустракаюцца асанансы і паступова ўводзіцца рытмізаваная проза. Месцамі Космас звяртаецца да гекзаметраў, выкарыстоўвае пентаметры, якія ён засвоіў у часы навучання. Твор уключае мноства кніжных цытат, алюзій і рэмінісцэнцый. Нават можна сустрэць цэлы шэраг прыкмет, заснаваных на нейкіх прыродных з’явах, якія аўтар назіраў пад час сваіх разнастайных падарожжаў. У хроніцы ёсць таксама згадкі пра розныя знакамітыя ў тую эпоху гарады, пра тагачасную музыку і іншае. Космас актыўна скарыстоўвае простую мову, выдумляе лісты і надгробныя надпісы. Такім чынам, яму не чужы і мастацкі вымысел. Аўтар ужывае парафразы, кароткія характарыстыкі вядомых асоб з апісаннем іх чалавечых якасцей. Аповед Космаса вызначаецца эпічнай шырынёй, і разам з тым у ім прысутнічаюць адступленні ад асноўнай лініі, напрыклад, для ўключэння нейкага анекдота альбо згадкі пра эзапаву байку. Тэкст хронікі чаргуецца з дыдактычнымі, філасофскімі і маральнымі разважанымі самога аўтара. Значнасць твора Космаса была ацэнена ўжо яго сучаснікамі як эпахальная і заснавальніцкая, а сам аўтар застаўся ў чэшскай культуры як “Герадот чэшскай гісторыі”.

Мэта практычнага занятку—высвятленне гістарычных і літаратурных уздзеянняў на “Чэшскую хроніку, а таксама жанравай і мастацкай адметнасці твора.

Пытанні

1. “Чэшская хроніка” і гістарыяграфічная традыцыя (традыцыя аналаў) ў сучаснай ёй еўрапейскай гістарыяграфіі.
2. Структура твора (мясцовыя паданні, антычныя матывы, міфалагічныя сюжэты, тэмы актуальнага палітычнага жыцця і г.д). Часавы ахоп апісаных у хроніцы падзей..
3. Літаратурныя ўздзеянні (Гесіёд, Цыцэрон, Авідый, Тацыт, Баэцый, агіяграфія).
4. Жанравы сінкрэтызм “Космавай хронікі”: спалучэнне гістарыяграфічнага жанру і забаўляльнай прозы, дакладнасці і вымыслу, фактаграфіі і фантазіі.
5. Мастацкія асаблівасці твора: кампазіцыя, скарыстанне рытмізаванай прозы, багацце лаціны, якая адпавядала патрабаванням вучонай літаратуры эпохі, асабісты пачатак, дэталізаванасць і пластычная яскравасць апісанняў, увядзенне ў тэкст твора розных жанравых мадыфікацый (прамоў, пісем), спалучэнне прозы і паэзіі, разнастайнасць памераў і інш.

Заданні

1. Адзначце, якія спецыфічныя знакі чэшскага жыцця і дзяржавы апісаў хроніст у сваім творы?
2. Пералічыце стылістычныя рысы прамовы праайца Чэха у Космавай хроніцы.
3. Прасачыце, дзе ў чэшскай літаратуры, мастацтве і музыцы былі выкарыстаны сэжэты з Космавай хронікі?
4. Вызначыце, з якога пункту гледжання ацэньвае Космас апісаныя падзеі? Прывядзіце прыклады і цытаты з тэксту.
5. Раствлумачце, дзякуючы чаму гістарычны твор набывае мастацкія рысы.
6. На аснове тэкста хронікі прывядзіце асноўныя звесткі пра самога Космаса і гісторыю стварэння яго твора.

Літаратура:

Antologie ze starší české literatury. Praha, 1987.

Tisíc let české poezie. Stará česká poezie. Praha, 1974.

Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu. Praha, 1957.

Králík O. Kosmová kronika a předchozí tradice. Praha, 1976.

Králík O. Od Radima ke Kosmovi. K nejstarším dějinám české vzdělanosti. Praha, 1968.

Třeštík J. Kosmas. Praha, 1966.

Třeštík J. Kosmova kronika. Studie k počátkům českého dějepisectví a politického myšlení. Praha, 1968.

ТЭМА № 3. “Александрэіда”—першы чэшскі рыцарскі раман.

Старажытначэшскі эпас пра Аляксандра належыць невядомаму аўтару і захаваўся ў васьмі ўрыўках з розных частак твора. Гэта дае пэўную магчымасць даведацца пра цэласны характар эпасу і творчую манеру яго аўтара. Мяркуюць, што паэма мела аб’ём у 9000 вершаў, з якіх да нас дайшло 3449. Існуюць два спісы эпасу, паміж якімі ёсць некаторыя стылістычныя адрозненні.

Літаратурная апрацоўка жыцця, дзеяння і прыгод македонскага цара Аляксандра Вялікага была амаль самай распаўсюджанай тэмай твораў у старажытнасці і сярэднявеччы. Падобныя ўзоры сустракаюцца не толькі ў еўрапейскіх, але і ў азіяцкіх і афрыканскіх крыніцах. Аснову для такіх твораў звычайна складалі гістарычныя літаратурныя творы на грэчаскай і лацінскай мовах. Паступова прыгоды Аляксандра сталі прадметам цікавасці не толькі адукаваных вышэйшых слаёў, але і ўсіх прадстаўнікоў сярэднявечнага грамадства. Так аляксандраўская тэма дайшла і да чэшскіх земляў і на памежжы XIII-XIV ст.ст. з’явілася ў чэшскага паэта, які ў асобе Аляксандра Македонскага ўславіў велічнасць рыцарства. Якраз у гэты час на чэшскай гістарычнай арэне цэнтральнае месца належыла шляхце. Стварыліся спрыяльныя ўмовы для фарміравання чэшскай шляхецкай культуры, якая дагэтуль была слабаразвітай і часта знаходзілася пад чужымі ўплывамі, асабліва нямецкімі. Чэшскі паэт пісаў пад уражаннем сваіх папярэднікаў, Вальтэра Шаціл’ёнскага, Ульрых фон Эшэнбаха, і абапіраўся на іншыя крыніцы: гістарычныя, міфалагічныя і г.д. Але ўвесь літаратурна-гістарычны матэрыял аўтар перш за ўсё сутыкае з актуальнымі сітуацыямі свайго часу і сваёй зямлі. Пры стварэнні твора ён абапіраецца на назіранні і погляды людзей таго асяроддзя, для якога быў напісаны эпас, — асяроддзя чэшскай шляхты. Паэт замяняе антычныя падзеі і прыгоды жыццём чэшскай шляхты і чэшскай актуальнай праблематыкай, нават воінам Аляксандравай дружыны ён дае чэшскія імёны. Акцэнт у творы робіцца на дзеянне, на дынаміку, праз якія ўспрымаюцца фігуры і вобразы эпасу. Мэтай пісьменніка было не набліжэнне падзей мінуласці да сучасніка, а стварэнне тыпа шляхціча згодна з патрэбамі і ўяўленнямі сваёй эпохі. Аўтар адмовіўся ад экзатычных элементаў і фантастычных прыгод і засяродзіў усю ўвагу на асноўных праблемах і пытаннях шляхецкага жыцця. Сам паэт смела выказвае свае ацэнкі і крытычныя заўвагі наконт падзей, а яго маральныя разважанні выступаюць у якасці звязкі паміж асобнымі эпізодамі. У так званых “аўтарскіх адступленнях” выяўляецца ідэйная канцэпцыя сачынення. У творы пераважаюць маналогі некалькіх галоўных герояў (Аляксандра, Арыстоцеля, Дарыя), што надае асаблівую значнасць выказаным думкам. Часта аўтар звяртаецца і да афарыстычных форм і сентэнцый. Фігура апавядальніка ў творы — гэта фігура дарадцы, назіральніка і судзі.

З фармальнага пункту гледжання, галоўнае для чэшскага паэта — гэта зразумеласць і простасць падачы, таму з тропай выкарыстоўваюцца ў творы

толькі параўнанні і паралелізмы. Асобныя месцы багата адценены анафарамі, сінанімікай.

Узнікненне “Александрэіды” азначала заканчэнне эпохі, калі пераважала лацінская літаратура, і сведчыла пра зварот да рэальнага жыцця. Акрамя таго, самастойная пазіцыя чэшскага паэта акрэсліла тэндэнцыю адхілення ад чужаземных, асабліва нямецкіх, уплываў і фарміраванне іншага погляду на літаратуру, якая мусіць стаяць у цэнтры жыццёвых падзей і адначасова быць забаўляльнай.

Мэта практычнага занятку—вызначэнне месца твора ў кантэксце еўрапейскай літаратуры пра Аляксандра Македонскага, асэнсаванне і аналіз генезіса, сістэмы вобразаў, стылю “Александрэіды”, а таксама нацыянальнай спецыфікі рамана.

Пытанні

1. Гісторыя напісання і захавання старачэшскага эпасу аб Аляксандры Вялікім. Праблема часу стварэння твора.
2. Чэшская “Александрэіда” і еўрапейскія апрацоўкі антычнага матэрыялу пра выдатнага палкаводца (напрыклад, “Александрэіда” Вальтэра Шатыл’ёнскага альбо Ульыха фон Эшэнбаха). Арыгінальнасць і своеасаблівасць чэшскага твора.
3. Пераасэнсаванне вобраза цэнтральнага героя. Прататып галоўнага персанажа (ваяўнічы і мудры кароль Пржэмысл Атакар II). Сучаснае гучанне і трактоўка вобраза.
4. Асноўныя тэмы і матывы твора
5. Ідэйная адметнасць “Александрэіды” (антынямецкі пафас, патрыятычны пратэст супраць германізацыі чэшскай культуры, разважанні пра ідэальнага правіцеля, шляхецкая сучасная праблематыка)
6. Мастацкія асаблівасці (багемізацыя антычнага сюжэта, творча актыўнае засваенне еўрапейскай літаратурнай традыцыі, дынамічнасць сюжэта, акцэнт на падзеі, дэталёвае апісанне зброі, шляхецкіх адносін, адмаўленне ад экзатычнага матэрыялу і фантастыкі, шырокае выкарыстанне дыялогаў і маналогаў асабліва галоўных дзеючых асоб /Аляксандра, Арыстоцеля, Дарыя/, мноства афарызмаў).
7. Стварэнне ў “Александрэідзе” тыпа менавіта чэшскага шляхціча ў адпаведнасці з патрэбамі і ўяўленнямі свайго часу і сваёй зямлі.
8. Асаблівасці кампазіцыйнай структуры твора (ужыванне крытычных заўваг і маральных сентэнцый аўтара паміж асобнымі эпіздамі, прамая фармулёўка асабістай пазіцыі і ідэйнай канцэпцыі ў тэксце твора).
9. Стылёвыя прыкметы старачэшскага эпасу (зразумеласць мовы твора, адмаўленне ад складаных алегорый, багацце параўнанняў, біблейскія

алюзіі і рэмінісцэнцыі, васьмікладовы памер з парнай рыфмоўкай, мноства анафар і паралелізмаў, багатая сінаніміка).

10. Значэнне “Александрэіды” для чэшскай паэзіі.

Заданні

1. Апішыце, як адбіліся ў творы тагачасныя чэшскія рэаліі. Пералічыце іх.
2. Прааналізуйце “Александрэіду” з пункту гледжання прасодыі.
3. Ахарактарызуйце суадноснасць страфічнага і сінтаксічнага падзелаў.
4. Назавіце, дзе ў тэксце сустракаюцца гномы.
5. Праілюструйце цытатамі, як праяўляюцца эмацыянальныя адносіны аўтару да рэчаіснасці.
6. Аргументуйце, ці можна сцвярджаць адзінства формы і зместа “Александрэіды”?

Літаратура:

Alexandreida. Praha, 1963.

Antologie ze starší české literatury. Praha, 1987.

Tisíc let české poezie. Stará česká poezie. Praha, 1974.

Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu. Praha, 1957.

Lehár J. Nejstarší česká epika: Dalimilova kronika, Alexandreida, pro ní veršované legendy. Praha, 1983.

Alexandreis// Št'astný R. Čeští spisovatelé deseti století. Slovník českých spisovatelů od nejstarších dob do počátku 20 století. Praha, 1974.

Alexandreida// Petrů E. Zašifrována skutečnost. Deset otázek a odpovědí na obranu literární medievistiky. Ostrava, 1972.

Pražák A. Staročeská báseň o Alexandru Velikém. Praha, 1945.

Alexandreida// Hrabák J. Studie ze starší české literatury. Praha, 1962.

Alexandreida// Dějiny české literatury. Sv.1: Starší česká literatura. Praha, 1959.

ТЭМА № 4. “Далімілава хроніка”—першы гістарычны твор на чэшскай мове.

“Далімілава хроніка”—гэта традыцыйная назва самага старажытнага чэшскамоўнага гістарычнага вершаванага твора. Аднак вызначэнне імя аўтара з’яўляецца гістарычнай памылкай. Праблема аўтарства хронікі не вырашана да сённяшняга часу. Некаторыя навейшыя спробы знайсці аўтара ў асобе Гінка Жака з Дубы, Гаўла з Лэмбэрка ці Яна IV з Дражыц і інш. шляхам аналізу асобных месц хронікі, высвятленнем інтарэсаў і паходжання названых людзей не знайшлі ўсеагульнага прызнання. Няма адзінства ў даследчыкаў і па пытанню сацыяльнай прыналежнасці аўтара. Невядома, ці быў то сведкі шляхціч, ці духоўная асоба. Як і большасць папулярных твораў сярэднявечча, Далімілава хроніка прайшла шляхам перапрацовак, змен і дапаўненняў. На

сёння можна ўпэўнена гаварыць пра тры рэдакцыі азначанага твора. Самая старая з іх захавалася ў рукапісах—Кэмбрыджскім (з паловы XIV ст.), Францысканскім (каля 1440 г.) і Венскім (з канца XIV ст.). Другая рэдакцыя – Лабковіцкі рукапіс (першая пал. XV ст.). Трэцяя (мае стылістычныя змены) зроблена Янам Пінвічкай у 1459 г. Імпульсам да напісання твора сталі патрыятычныя пачуцці чэшскай шляхты і вялікі інтарэс да свайго мінулага. Храніст пачынаў свой аповед з часоў засялення чэшскіх тэрыторый і давёў да 1314 года. Ён імкнуўся з’яднаць у адзінае цэлае ўсе існаваўшыя да таго часу сведчанні пра чэшскую гісторыю. Ва ўводзінах да твора аўтар пералічвае хронікі, якія паслужылі крыніцамі падзей і фактаў (балеслаўская, пражская, бржэўнаўская, апатавіцкая, вышэградская), узгадвае таксама мараўскія і нямецкія хронікі. Не засталіся незаўважанымі праца Космаса і яго паслядоўнікаў. Можна распознаць водгукі легенд вацлаўскага і людмілінскага цыклу, а таксама скарыстанне вусных паданняў, якія са старажытнасці мелі хаджэнне на чэшскіх тэрыторыях. Разам з тым, “Далімілава хроніка” уводзіць у літаратуру шмат невядомых аповесцяў і фальклорных паданняў, геральдычныя легенды, мясцовыя байкі. У творы можна прасачыць аўтарскае разуменне чэшскай гісторыі і глыбокую тэндэнцыйнасць у трактоўцы тых ці іншых падзей. Храніст стараецца абудзіць нацыянальную свядомасць і патрыятычнае пачуццё як у караля, так і ў прадстаўнікоў чэшскай шляхты, якой, галоўным чынам, і прызначаецца сачыненне. Аўтар негатыўна ацэньвае шлюбы чэшскіх каралёў і шляхцічаў з чужынкамі і асуджае выхаванне дзяцей па іншаземнаму ўзору. Відавочны і антынямецкі пафас твора.

“Далімілава хроніка” вылучаецца прастатой і строгасцю кампазіцыі. У творы не так многа, як гэты звычайна бывае ў творах такога тыпу, адыходаў ад асноўнага дзеяння. Устаўныя легенды, рыцарскія аповесці, гістарычныя анекдоты і байкі тут сустракаюцца даволі рэдка. Вобразы пэўных гістарычных асоб цікавяць аўтара не як носьбіты нейкіх асаблівых якасцей, а, хутчэй, як выразнікі той ці іншай грамадскай тэндэнцыі, думкі альбо пазіцыі. Таму ён, з аднаго боку, звяртаецца да гераізацыі некаторых гістарычных асоб, а з другога, крытыкуе і сатырычна высмейвае. “Далімілава хроніка”—суб’ектыўна афарбаваны твор, зкі змяшчае шмат разважанняў аўтара. Галоўнай мэтай пісьменніка было імкненне звярнуць увагу на лёс чэшскай зямлі і чэшскага народа, таму ён не задумваўся пра стылёвую і вобразную стракатасць. У прадмове падкрэсліваецца арыентацыя на лацінскія ўзоры, сучасную аўтару паэтычную тэорыю і знаёмства з рэлігійнымі і свецкімі літаратурнымі творамі. У асабістых каментарыях так званы Даліміл часта прыбягае да прымавак, афарызмаў. Шырока ўжывае параўнанні з жывёльнага і расліннага свету.

Агульная канцэпцыя “Далімілавай хронікі” дазваляе гаварыць пра стварэнне яе аўтарам чэшскай грамадска-крытычнай і палітычнай паэзіі. Хроніка моцна паўплывала на развіццё гістарычнай чэшскай паэзіі наступных стагоддзяў. Так званы Даліміл у сваім творы змог дасягнуць вышэйшых чалавечых і нацыянальных каштоўнасцей. Ён ахапіў позіркам грамадскае, палітычнае і культурнае жыццё чэшскага народа менавіта з чэшскай пазіцыі

Мэта практычнага занятку—прааналізаваць мастацка-эстэтычныя чыннікі, дзякуючы якім “Далімілава хроніка” заняла адно з вядучых месцаў у чэшскай літаратуры таго часу, прасачыць адметнасці паэтыкі.

Пытанні

1. “Далімілава хроніка” як сведчанне абуджэння нацыянальнай самасвядомасці чэхаў.
2. Праблема аўтарства. Тры рэдакцыі гістарычнай хронікі.
3. Адлюстраванне ў творы палітычных поглядаў і літаратурных густаў дробнай чэшскай шляхты.
4. Аўтарская пазіцыя ў хроніцы. Дыдактычная тэндэнцыя .
5. Пралог да хронікі як фармулёўка літаратурных задач Даліміла.
6. Літаратурныя крыніцы аповеду і апісаных падзей.
7. Асаблівасці мовы і стылю “Далімілавай хронікі”.
8. Ацэнка хронікі сучаснікамі і наступнымі пакаленнямі даследчыкаў (у прыватнасці, Добраўскім, Палацкім і іншымі дзеячамі нацыянальнага адраджэння).

Заданні

1. Параўнайце верш “Далімілавай хронікі” і “Аляксандрэіды”.
2. Пералічыце галоўныя палітычныя ідэі, якія абвяшчае т. зв. Даліміл.
3. Паразважайце, на чым аўтар робіць акцэнт у творы: на ідэйным аспекце ці на фармальным?
4. Пералічыце кампазіцыйныя і стылёвыя адметнасці хронікі.

Літаратура:

Staročeská kronika tak řečeného Dalimila. Praha, 1988.

Antologie ze starší české literatury. Praha, 1987.

Tisíc let české poezie. Stará česká poezie. Praha, 1974.

Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu. Praha, 1957.

Lehár J. Nejstarší česká epika: Dalimilova kronika, Alexandreida, pro ní veršované legendy. Praha, 1983.

Št'astný R. Tajemství jmena Dalimil. Praha, 1991.

Dalimilova kronika// Hrabák J. Studie o českém verší. Praha, 1959.

ТЭМА № 5. Вершаваныя легенды XIV стагоддзя (“Жыцце св.Кацярыны”, “Жыцце св.Пракопа”)

Вершаваная легенда—адна з першых літаратурных праяў і форм эпічнай паэзіі ў чэшскім культурным жыцці. Самымі знакамітымі і папулярнымі творамі такога кшталту ў эпоху Карла IV былі “Жыцце св.Кацярыны” і “Жыцце св.Пракопа”. У іх не толькі адлюстраваны два розныя разуменні духоўнай эпікі.

Творы дэманструюць два розныя падыходы да апрацоўкі літаратурнага матэрыяла. Гэта розніца тлумачыцца складанай грамадскай структурай Карлавай дзяржавы, рознымі памкненнямі як ў эканамічным і палітычным, так і ў культурным жыцці. У “Жыцці св.Кацярыны” ўвасобіўся тып літаратурнага твора, які мае перад сабой вельмі складаны мастацкія мэты і знаходзіцца ў пэўным суперніцтве з ужо існуючымі чэшскімі і лацінскімі ўзорамі падобнага кшталту. “Жыцце св.Кацярыны” цікавае тым, што паэт з “чужога” матэрыялу стварае пры дапамозе мастацкіх сродкаў цалкам нацыянальны твор. У “Жыцці св.Пракопа” аўтар скіроўвае свае сілы на тое, каб далучыць да рэлігійнай эпоікі твор з сучаснай грамадскай, нацыянальнай і сацыяльнай праблематыкай. Справа не толькі ў розных творчых падыходах і асобах, але і ў рознай публіцы, для якой прызначаліся гэтыя творы, і ў розных функцыях сачыненняў.

Кацярына была прыгажуняй высакароднага паходжання з Александрыі. Яна адмовілася выйсці замуж за імператара з-за вернасці Хрысту, з’яўляўшамуся ёй у бачаннях. Кацярына адкрыта выступіла супраць ідалапаклонства, перамагла ў дыспуце пяцьдзесят філосафаў, стойка пераносіла ўсе здзекі і нягоды, здзяйсныла цуды і пры жыцці і пасля пакутніцкай смерці. У Чэхіі шанаванне яе культу ўвёў Карл IV. У гонар святой ён будаваў храмы і капліцы. На чэшскай тэрыторыі былі распаўсюджаны лацінскія і нямецкія легенды, якія ў сваіх тэкстах выбарча падыходзілі да апісання жыццёвых перыпетый Кацярыны. У XIV ст. з’явіліся чэшскія варыянты жыцця св.Кацярыны. Існавалі вялікая (Стакгольмская—па месцу знаходжання) і малая (Брненская) легенды. Вялікую прыпісвалі каралеўскаму канцлеру Яну з Стржэды, архіепіскапу Арнашту з Пардубіц, нават самому Карлу IV. Малая, мяркуюць, належыла сляпому святару Якубу. Чэшскія легенды ахопліваюць усё жыццё святой і ўяўляюць сабой творы высокага стылю.

“Жыцце св. Пракопа”—ўзор іншай тэндэнцыі. Тэматычную аснову чэшскага вершаванага жыцця складае лёс славянскага богаслужэння, якое было перапынена ў сярэдзіне XI ст. у Сазаўскай манастыры, які быў заснаваны ў 30-я гады. Пракопам на асабістыя сродкі. Выгнанне “нямецкіх” манахаў з манастыра і вяртанне “славянскіх” з’яўляецца кульмінацыяй аповеду. Ідэйнай дамінантай становіцца ўслаўленне не столькі набожнага манаха-аскета, заснавальніка манастыра, колькі чэха, прыхільніка славянскай традыцыі. Нават д’яблы ненавідзяць Пракопа не як манаха, а як чэха. Такім чынам, аўтар па-новаму расстаўляе акцэнт і арыентуецца на іншае кола чытачоў з іншымі поглядамі, чым лацінскія легенды. Легенда пра св. Пракопа захавалася ў складзе Градзецкага рукапісу.

Мэта практычнага занятку—паказ пісьменніцкай і мастацкай арыгінальнасці кожнага з названых твораў.

Пытанні

1. “Жыцце св.Кацярыны” як вяршыня чэшскай вершаванай эпоікі XIV ст.
2. Праблема аўтарства “Жыцця св.Кацярыны”.

3. Сэжэтная тактыка аўтара (у параўнанні з іншымі лацінскімі легендамі пра Кацярыну).
4. Вобраз Кацярыны ў творы.
5. Паэтыка “Жыцця св.Кацярыны” (вытанчаны стыль, абвостранасць пачуццяў, драматызм маналогаў і дыялогаў, багацце моўных сродкаў, спалучэнне лірызма і эпічнасці, фармальная складанасць).
6. Адрознае ў праблематыцы і стылі “Жыцця св.Кацярыны” і “Жыцця св.Пракопа”.
7. Вобраз Пракопа ў творы.
8. Тэматычная аснова чэшскага вершаванага жыцця.
9. Характар аповеду ў “Жыцці св.Пракопа” (прастасць, даходлівасць, прыбліжанасць да прозы, імітацыя паўсядзённай гутарковай мовы).

Заданні

1. Параўнайце вобразы св.Кацярыны і св. Пракопа .
2. Пералічыце лірычныя і эпічныя рысы названых вершаваных легенд.
3. Ахарактарызуйце ролю і месца аўтара ў кожным з твораў.
4. Апішыце агульнае і адрознае ў гэтых творах у дачыненні да папярэдняй агіяграфічнай традыцыі.

Літаратура:

- Dvě legendy z doby Karlovy. Praha, 1959.
- Antologie ze starší české literatury. Praha, 1987.
- Tisíc let české poezie. Stará česká poezie. Praha, 1974.
- Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu. Praha, 1957.
- Ludvíkovský J. Latinské legendy českého středověku//SPFF. Brno, 1973-1974.
- Básnická legenda v literatuře českého středověku// Škarka A. Půl tisíciletí českého písemnictví. Praha, 1986.
- Život svaté Kateřiny// Škarka A. Půl tisíciletí českého písemnictví. Praha, 1986.
- Symbolika drahokamů a barev v Životě svaté Kateřiny // Petřů E. Vzdalené hlasy: Studie o starší české literatuře. Olomouc, 1996.

ТЭМА № 6. Сатыры Градзецкага рукапісу

Градзецкі рукапіс (ад назвы горада—Градзец Кралаве) складаецца з адзінаццаці вершаваных твораў і захоўваецца сёння ў Празе ва ўніверсітэцкай бібліятэцы. Знайшоў рукапіс Ёзэф Добраўскі ў эпоху нацыянальнага адраджэння. У яго склад ўваходзяць: 1.Легенда пра святога Пракопа /legenda o svatém Prokopu/, 2.Плач Марыі Магдаліны /Pláč Marie Magdalény/, 3.Плач святой Марыі /Pláč svaté Mařie/, 4.Дзевяць радасцей святой Марыі /Devatero radosti svaté Mařie/, 5.Пакуты гасподні /Umučení Páně/, 6.Дзсяць запаведзяў божых /Desatero kázanie božie/, 7.Верш Слаўся Марыя /báseň Zdrávas Maria/, 8.Верш пра святога Іоана апостала /báseň o svatém Janu apoštolu/, 9.Сатыры пра

рамеснікаў і чыноўнікаў /satiry o řemeslnících a konšelích/, 10. Байка пра лісіцу і жбан /bajka o lišce a džbanu/, 11. Верш пра багацея /báseň O bohatci/. Да сатырычных твораў належаць “Дзесяць заповедзяў”, “Сатыры пра рамеснікаў і чыноўнікаў”, байка пра лісіцу і жбан, верш пра багацея, якія датуюцца прыкладна 60-90-мі гг. XIV ст. і, напэўна, належаць аўтару з мяшчанскага саслоў’я—новай асобы на чэшскім літаратурным небасхіле. Сатыры аб’ядноўвае нераўнадушнае стаўленне да сучаснасці, ваяўнічасць аўтара, які актыўна звяртаецца да актуальнай праблематыкі, апісвае людзей і тагачаснае жыццё і тым самым стварае цалкам новых герояў і новы тып літаратурнага твора.

“Дзесяць заповедзяў”—даволі значны па аб’ёму твор (1196 вершаў), тэмай якога стала апісанне грахоў супраць асобных боскіх наказаў. У прадмове аўтар сцісла распавядае пра боскае паходжанне сачынення і асвятляе яго змест. Потым разглядае кожны боскі завет і на кожны прыводзіць тры прыклады граху і грэшнікаў. Такая траістасць вельмі характэрна для сярэднявечнай паэтыкі, і такой траічнай схемы паэт прытрымліваецца на працягу ўсяго твора вельмі педантычна. Прыклады грахоў разнастайныя і часта разрастаюцца нават у анекдоты альбо цэлыя сатырычныя апавяданні. Значную ўвагу аўтар надае грахам супраць гаспадарскага парадку і сацыяльнай справядлівасці. Паэта больш цікавяць адносіны людзей да людзей, чым адносіны чалавека да Бога.

Дробныя сатыры рукапісуносяць назву “Сатыры пра рамеснікаў і чыноўнікаў”. Сюды ж адносяць байку пра лісіцу і жбан. Дробныя сатыры блізкія “Дзесяці заповедзям” апісаннімі асяроддзя і выказанымі адносінамі да жыцця. Вобраз грамадства ў абодвух твораў аднолькавы. Наватарства сатыр Градзецкага рукапісу ў першую чаргу ў ваяўнічай пазіцыі іх аўтара, які нападае на канкрэтныя і тыповыя праявы сучаснага яму паўсядзённага жыцця. Робіцца гэта з пункту гледжання новага сацыяльнага слоя, прадстаўнікі якога дагэтуль не былі прадстаўлены ў літаратуры. Аўтар імкнецца да праўдзівасці і спрабуе даваць псіхалагічныя характарыстыкі герояў. Вялікая перавага сатыр у тым, што аўтар спрабуе ацаніць сучаснасць. Над дыдактычнымі разважанымі і сентэнцыямі ў тэкстах пераважаюць апісальныя і анекдатычныя элементы. Карціна грамадства, намалёваная ў творах, дастаткова адмоўная і непрывабная, таму што паэт малюе толькі негатыўныя з’явы. Гэтым ён моцна адрозніваецца ад сучаснай легендарнай і рыцарскай эпохі. Відавочна, што ён належыць нават не да мяшчанства (таму што чэшскае мяшчанства не было такім сфарміраваным і моцным у тыя часы, каб стварыць сапраўдную сацыяльную сатыру), а да інтэлігенцыі і яго цікавіць гарадское асяроддзе і герой-гараджанін. Астатнія сацыяльныя групы (напрыклад, шляхта) па-за ўвагай аўтара. Трэба адзначыць пэўную сувязь сатыр з традыцыяй тагачаснага праповедніцтва (Вальдхаўзэр, Міліч).

Мова твораў заснавана на гутарковай мове мяшчан, што тлумачыцца тэматыкай і апісаным асяроддзем. Хаджэнне сатыры мелі даволі рознае. Большай папулярнасцю карысталіся “Дзесяць заповедзяў”. Тым не менш трэба высока ацаніць наавтарскі характар твораў Градзецкага рукапісу і падкрэсліць пераемнасць пазначаных ідэй у пазнейшай гусіцкай літаратуры.

Мэта практычнага занятку—ахарактарызаваць сатыры Градзецкага рукапісу як з праблемна-тэматычнага, так і з фармальна-паэтычнага пункту гледжання, высветліць гісторыка-літаратурны кантэкст.

Пытанні

1. Склад, аўтарства і датаванне Градзецкага рукапісу.
2. Тэматыка твораў Градзецкага рукапісу. Сярэднявечная каталагізацыя тэматычнага матэрыялу. Блізкасць сатыр да нямецкіх шванкаў і французскіх фаблію.
3. Кантамінацыя рэлігійнага і свецкага пачаткаў у тэкстах Градзецкага рукапісу.
4. Героі сатыр Градзецкага рукапісу з пункту гледжання іх сацыяльнай прыналежнасці. Сацыяльная крытыка ў творы.
5. Мастацкія асаблівасці тэкстаў (простанародная мова, не пазбаўленая ад моцных выказванняў, грубаваты гумар, яркасць бытавых замалёвак).
6. Наяўнасць другога плана ў творах (за вясёлым смехам праглядае вера ў боскую справядлівасць, смутак пра грэшныя душы, страх, што мары і надзеі на выратаванне душы не спраўдзяцца і г.д.)
7. Наватарства сатыр Градзецкага рукапісу (адносіны да аўдыторыі, просты, грубаваты погляд на жыццё, увядзенне новых герояў у твор і інш.).

Заданні

1. Ахарактарызуйце пазіцыю аўтара. Пацвердзіце прыкладамі з тэкста.
2. Пералічыце кампазіцыйныя асаблівасці тэкстаў, якія ўваходзяць у склад Градзецкага рукапісу.
3. Прывядзіце прыклады анекдатычнага завяршэння твораў рукапісу.
4. Адзначце, да якіх твораў набліжаюцца Сатыры Градзецкага рукапісу па сваёй мастацкай характарыстыцы: на больш старажытныя альбо бліжэйшыя па часу напісання?
5. Якія сродкі ўжывае аўтар, каб зрабіць аповед жывым і непасрэдным? Назавіце і дайце пацверджанні з тэксту.

Літаратура:

Antologie ze starší české literatury. Praha, 1987.

Tisíc let české poezie. Stará česká poezie. Praha, 1974.

Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu. Praha, 1957.

Dějiny české literatury. Sv.1: Starší česká literatura. Praha, 1959.

**ТЭМА № 7. Узнікненне і развіццё чэшскага тэатра.
Містэрыя “Гандляр гаючымі мазямі”**

У канцы XII стагоддзя з літургічнай драмы пачынаюць паступова вылучацца асобныя сцэны. У XIV стагоддзі гэты новы жанр аказваецца ўцягнуты ў працэс супрацьстаяння чэшскай і лацінскай моў. Тэксты такіх драматычных дзеянняў ўсё часцей становяцца двухмоўнымі. Першапачаткова чэшскія ўстаўкі пранікаюць у лацінскі тэкст у якасці перакладу, што робіць успрыманне лацінскага тэксту больш зразумелым, а пазней гэтыя ўстаўкі разрастаюцца, дапаўняюцца новымі сюжэтамі і сэнсамі, толькі часткова звязанымі з першасным дзеяннем.

Падобным чынам у першай палове XIV стагоддзя узнікае драматычны тэкст “Гандляр гаючымі мазямі”. Рэлігійная літургічная скіраванасць у драме адыходзіць на другі план пад націскам стыхіі камічнага, а латынь выпяняецца чэшскай мовай. Містэрыя адлюстроўвае развіццё тагачаснай чэшскай драмы і дае ўяўленне пра гарадское жыццё названага перыяду. Містэрыя “Гандляр гаючымі мазямі”—гэта больш шырока распрацаваны фрагмент літургічнай драмы велікоднага цыкла пра трох Марый, якія былі асабліва папулярнымі ў жаночых манастырах, напрыклад, у манастыры св.Іржы ў Празе. На пачатковы літургічны тэкст указваюць толькі некаторыя лацінскія партыі, аднак увесь твор напісаны жывой народнай чэшскай мовай з выкарыстаннем гутарковых элементаў. Кампазіцыйна ў гэтай містэрыі супрацьпастаўляецца святочнае дзеянне і ярмарачная весялоць, гульня, раблезіянская стыхія. “Гандляр гаючымі мазямі”—яскравы ўзор народна-смахавой культуры. Твор адлюстроўвае нарастанне тэндэнцый да фарміравання свецкай драмы.

Мэта практычнага занятку—аналіз стылёвых адметнасцяў містэрыі “Гандляр гаючымі мазямі”, стыхіі камічнага, супастаўленне з абрадавым фальклорам, вызначэнне свецкай дамінанты ў містэрыі.

Пытанні

1. Містэрыя “Гандляр гаючымі мазямі” як адна з драм велікоднага цыкла пра трох Марый.
2. Стыхія камічнага ў творы (камічнасць сжэта, сцэн; парадыйнасць; матывы, звязаныя з цялесным пачаткам; камічныя героі; грубаватая, далёкая ад пурызму мова і інш.)
3. Супрацьпастаўленне сакральнага і свецкага пачаткаў у містэрыі.
4. Гратэск у творы.
5. Магчымасць сувязі песеннага фрагмента з містэрыі “Гандляр гаючымі мазямі” і абрадавага фальклору.
6. Дынамізм, відовішчнасць, жывы дыялагізм містэрыі. Блізкасць да еўрапейскай народна-смахавой культуры.

Заданні

1. Высветліце, як падаецца фігура Рубіна? Ахарактарызуйце яго згодна з тэкстам.

2. Прасачыце па тэксце, каго высмейвае аўтар?
3. Прааналізуйце функцыю нямецкіх выказаў у тэксце.
4. Апішыце спецыфіку верша і вершавага падзелу твора.

Літаратура:

Mastičkář//Vybor z české literatury od počátků po dobu Husovu. Praha, 1957.
Jozef Hrabak. Mastičkář//Staročeské drama. Praha, 1950.

ТЭМА № 8. Творчасць Томаша Шцітнага--першага чэшскага свецкага літаратара

Пра жыццё Томаша Шцітнага засталася вельмі мала сведчанняў, але па яго творах мы можам скласці даволі добрае ўяўленне аб асяродку і галоўных падзеях, якія фарміравалі Шцітнага як чалавека і пісьменніка. Дакладна невядомы нават яго год нараджэння. Мяркуюць, што ён нарадзіўся каля 1333 г. (паміж 1331 і 1335) у бацькаўскай вотчыне Шцітны ля Жыроўніцы. Належаў да збяднелага панскага роду Бенешоўцаў. Дрэннае матэрыяльнае становішча штурхала яго, як і іншых чэшскіх шляхцічаў, шукаць розныя магчымасці ўладкавання ў жыцці. Шцітны накіраваўся ў Прагу, ва ўніверсітэт. Але не стаўшы з-за нейкіх абставін ні бакалаўрам, ні магістрам Томаш Шцітны ў 50-я гг. вярнуўся ў свой маёнтак, а прасцей кажучы, ў вёску. Тут ажаніўся і прысвяціў сябе гаспадаранню. Калі-нікалі наезджаў у Прагу, дзе пазнаёміўся з ідэямі Конрада Вальдхаўзера і Яна Міліча і адчуў іх уплыў. Перад 1376 г. аўдавеў і страціў адно з пяці дзяцей. З астатніх да сталасці дажылі толькі сын Ян і дачка Анежка, якім ён прысвячаў свае творы.. Бацьку перажыла толькі Анежка. У 1381 г. Шцітны назаўсёды пакінуў Прагу. Памёр недзе ў 1401-1409-м гг.

Літаратурная дзейнасць Т.Шцітнага знаходзіцца ў залежнасці ад яго пражскага перыяду навучання. Як пісьменнік Шцітны ўсе свае сілы накіраваў на выхаванне і адукацыю людзей. Ён імкнуўся наблізіць сучасныя веды і рэлігійную літаратуру да звычайных людзей. Да папулярызатарскай дзейнасці яго скіраваў узор Міліча і Вальдхаўзера. Шцітны не аднойчы падкрэсліваў ў сваіх працах, што менавіта Міліч падштурхнуў яго да напісання выхаваўчых трактатаў. Сам Томаш Шцітны не меў права выступаць у якасці прапаведніка і таму свае погляды і перакананні выказваў у папулярнай навуковай літаратуры. Большасць сваіх твораў пісьменнік прызначаў дзецям, але не толькі ім. Ён клапаціўся пра дробную вясковую шляхту і просты народ. Сам пісьменнік належаў да дробнага шляхецкага саслоўя, амаль усё жыццё пражыў у вёсцы і таму добра ведаў гэтых людзей і іх праблемы. У сваім жаданні наблізіць народ да найвышэйшых культурных здабыткаў, а таксама крытычным стаўленнем да сучаснага грамадства Шцітны быў папярэднікам Яна Гуса, але не меў яго ваяўнічасці. Не было ў Шцітнага і блізкіх кантактаў з гарадскім асяроддзем. Ён не мог непасрэдна звяртацца да народа, паколькі быў свецкім чалавекам і ў літаратуры застаўся як выразнік інтарэсаў дробнай вясковай шляхты. Шцітны

бачыў сацыяльныя супярэчнасці, але лічыў, што такі дзяржаўны лад дадзены богам. Ён быў упэўнены, што яго дзейнасць накіравана на гарманізацыю ўсяго несправядлівага і дрэннага ў грамадстве і людзях. Шцітны падпарадкоўваўся аўтарытэту царквы. Але, як і потым Ян Гус, ён большы акцэнт рабіў на жыццёвай практыцы, а не на тэалагічных пастулатах. Сваю галоўную мэту пісьменнік бачыў у тым, каб навучыць людзей правільна і прыгожа жыць. У сваёй працы карыстаўся чэшскай мовай, зразумелай галоўным чытачам яго твораў. Шцітны дастаткова часта ўдзельнічаў у спрэчках з універсітэцкімі магістрамі, бо тыя настойвалі, што ён не мае права дакранацца да тэалагічнай праблематыкі, не будучы святаром і пісаць пра гэта на чэшскай мове. Шцітны абараняў сваю пісьменніцкую дзейнасць і даказваў яе неабходнасць.

Шцітны-пісьменнік выкарыстоўваў некалькі прыёмаў у сваіх творах. Гэта перш за ўсё кампіляцыя і пераклад Сам ён указвае на гэты факт у прадмове да зборніка сваіх трактатаў. Шцітны ўжывае мантаж розных цытат, які чаргуе з асабістымі каментарыямі і разважанніямі. Тое ж тычыцца і зробленых ім перакладаў: гэта не пераклады ў сэннішнем сэнсе. Сярэднявечны перакладчык (і Шцітны таксама) перапрацоўваў першасны тэкст, рабіў дадаткі, нешта выкідваў, дапаўняў сваімі думкамі, адаптаваў да сучасных патрэб і мэтаў.

Свайму настаўніку Войтэху з Ранькува Шцітны прысвяціў так званы Клеменцінскі зборнік трактатаў “Шэсць кніг пра хрысціянскія пытанні” (1376). Асобныя кнігі Клеменцінскага зборніка ўяўляюць сабой трактаты аб асновах хрысціянскай веры (“Пра веру, надзею, любоў”), нормах набожнага жыцця розных сацыяльных колаў (“Пра тры стана: дзявочы, удоў’і, супружаскі” і інш.), ачышчэнні ад грахоў і г.д. Шцітны карыстаецца вялікай колькасцю перакладаў, уключае ў зборнік і свае пераклады са св. Бонавентуры, стварае нешта накшталт павучальнага кампендыума. У 1392 г. аўтар перапрацоўвае зборнік, дапаўняе яго шэрагам малітваў з асабістымі тлумачэннямі. Другая рэдакцыя атрымлівае назву Індрыхаваградзецкага зборніка. З 1385 па 1401 гг. пісьменнік працуе над “Бяседамі”—зборнікам пропаведзей, якія ўяўляюць сабой размову бацькі з дзецьмі пра асновы хрысціянскага веравучэння. 1392 годам датуецца яго твор “Нядзельныя і святочныя рэчы”, які акрамя пазнавальнай і выхаваўчай функцыі яшчэ мае значэнне як замяшчальнік лацінскіх тэкстаў чэшскімі. Шцітны пакінуў у спадчыну пераклады французскага тэолага Амвросія Аўтпэрта, нямецкага містыка Давіда Аўгсбургскага, французскага містыка Гуга Сэн-Вікторскага і інш.

У сваёй пісьменніцкай практыцы Шцітны мусіў вырашаць шмат моўных і мастацкіх праблем. Ён намагаўся адшукваць у чэшскай мове эквіваленты для складанай філасофскай лексікі і выкладаць абстрактны матэрыял як мага зразумела і дакладна. Галоўнай цяжкасцю для Шцітнага стала стварэнне чэшскага сінтаксісу, які павінен быў адпавядаць лацінскім канструкцыям Ён імкнуўся знайсці чэшскія сродкі і без парушэння нацыянальнай мовы напісаць патрэбнае. Шцітны валодаў выдатнымі творчымі здольнасцямі ў моўнай сферы і яго ўклад ў чэшскі сінтаксіс сапраўды наватарскі. Шцітны шмат працаваў над сваімі тэкстамі, імкнуўся зрабіць іх прастымі, даходлівымі і зразумелымі. Значым, што гэта яму ўдалося. Ён прыстасоўваў філасофскія і тэалагічныя

праблемы для патрэбаў штодзённага жыцця, таму яго мастацкі стыль не сухі, а, наадварот, вельмі красамоўны і лёгкаўспрымальны. Гэта дасягаецца праз рытмічнае дзяленне сказаў, да якога аўтар свядома імкнуўся. Проза пісьменніка раўназначна прозе лацінскіх ўзораў па мастацкай каштоўнасці і прыгажосці. Не выпадкова Томаш Шцітна лічыцца першым класікам чэшскай літаратуры.

Мэта практычнага занятку—вызначэнне ролі і месца Томаша Шцітнага ў гісторыі чэшскай літаратуры, асэнсаванне разнастайнай спадчыны пісьменніка з ідэйнага, філасофскага і мастацкага пункта гледжання, высвятленне ўплыву Шцітнага на будучыя пакаленні.

Пытанні

1. Сувязь творчасці Т.Шцітнага з фактамі яго біяграфіі.
2. Агульная выхаваўчая і асветніцкая скіраванасць твораў пісьменніка (рэлігійнае выхаванне моладзі, папулярызацыя розных ведаў, далучэнне да іх чэшскай аўдыторыі, далёкай ад лацінскай вучонасці).
3. Клеменцінскі зборнік Шцітнага. Прадмовы да Клеменцінскага зборніка. Кампазіцыя. Арыгінальныя творы і пераклады ў складзе зборніка. Індржыхаваградзецкі зборнік як другая рэдакцыя Клеменцінскага зборніка.
4. “Размовы” Т.Шцітнага. Выкладанне асноў хрысціянскага веравучэння. Скарыстанне канонаў прапаведніцкай літаратуры і шматлікіх крыніц ў творы. Даступнасць формы.
5. “Нядзельныя і святочныя прамовы” Т.Шцітнага як спроба замяшчэння традыцыйных лацінскіх тэкстаў чэшскімі. Пазнавальная і выхаваўчая функцыі твора.
6. Перакладчыцкая спадчына Шцітнага.
7. Спецыфічныя асаблівасці пісьменніцкай практыкі Томаша Шцітнага (разнастайнае скарыстанне перакладаў аўтара ў асабістых творах, частая перапрацоўка сваіх кніг, асветніцкі і выхаваўчы пафас прац Шцітнага, імкненне зблізіць тэалагічныя ідэі з практыкай паўсядзённага жыцця, прысутнасць жывой рэлігійнай думкі, наватарскае выражэнне складанага зместу сродкамі чэшскай мовы).
8. Значэнне Т.Шцітнага для чэшскай літаратуры і культуры (далучэнне суайчыннікаў да еўрапейскіх літаратурных дасягненняў, бліскачае рашэнне складаных мастацкіх і моўных праблем, выкладанне філасофскіх пытанняў і праблем веравучэння ў даступнай, зразумелай форме, багацце мастацкага таленту). Успрыманне Шцітнага наступнымі пакаленнямі як першага класіка чэшскай літаратуры.

Заданні

1. Пералічыце асноўныя факты з прадмовы да Сазаўскага зборніка. З іх дапамогай вызначце каштоўнасць літаратурнай спадчыны Томаша Шцітнага.

2. Ахарактарызуйце ідэйную і стылёвую адметнасць у розных творах пісьменніка.
3. Вызначце спосаб мастацкага адлюстравання тагачаснай рэчаіснасці Шцітным.

Літаратура:

Tomaš ze Štitného. Sbornik Vyšehradský. Praha, 1960-1969.

Tomaš ze Štitného// Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu. Praha, 1957.

Gebauer J. O životě i spisích Tomaše ze Štitného. Praha, 1923.

Tomaš ze Štitného// Dějiny české literatury. Sv.1: Starší česká literatura. Praha, 1959.

ТЭМА № 9. Сміль Фляшка з Пардубіц і яго алегарычны вершаваны твор “Новая рада”

Сміль Фляшка з Пардубіц нарадзіўся дзесьці ў пачатку 50-х гг. XIV сагоддзя, памёр у 1402 годзе. Ён быў прадстаўніком чэшскай арыстакратыі, палітычным дзеячом эпохі праўлення Вацлава IV, пляменнікам пражскага архібіскупа Арнашта з Пардубіц. У палітычных адносінах Сміль Фляшка быў ворагам караля, які абапіраўся на ніжэйшыя слаі дваранства. Пісьменнік належаў да партыі яго брата-саперніка Зікмунда. Фляшка скончыў Пражскі ўніверсітэт, стаў бакалаўрам, займаў пасаду земскага пісара. З-за сваіх выпадаў супраць караля ён быў пазбаўлены большай часткі радавой маёмасці. Знайшоў сваю смерць у баях вышэйшых феадалаў з каралеўскімі войскамі пры Кутнай Горы.

Свае палітычныя погляды і вопыт дзяржаўнага чыноўніка Сміль Фляшка адлюстраван у алегарычным паэтычным творы “Новая рада”. Яму ж прыпісваецца сачыненне “ Рада бацькі сыну” і складанне зборніка чэшскіх прымавак на лацінскай мове “Proverbia Flassconis” (магчыма, таму, што Фляшка часта выкарыстоўваў прымаўкі ў тэксце ”Новай рады”). “Новая рада”—даволі аб’ёмісты літаратурны твор, які складаецца больш, чым з 2100 вершаў. Гэты твор узнік перад самым уступленнем аўтара ў антыкаралеўскую шляхецкую групоўку. Жанр “Новай рады” характэрны для еўрапейскай літаратуры той эпохі: імітацыя парламенцкага пасяджэння, дзе ў вобразах звяроў і птушак прадстаўлены розныя саслоў’і. Пафас твора ў адстойванні дзяржаўных інтарэсаў, як іх разумее аўтар-арыстакрат. Ідэал грамадскай арганізацыі Чэхіі ён звязваў з часамі ўладарання Люксембургскай дынастыі. Твор напісаны ў духу сярэднявечнага “зярцала”: пісьменнік выступае з павучэннямі правячаму манарху, які падаецца ў вобразе ільва. Звяры і птушкі раяць льву-манарху, як кіраваць краінай. У сачыненні прадстаўлена вельмі багатая смехавая палітра: тут ёсць гумар, іронія, сарказм. “Новая рада” карысталася папулярнасцю доўгія часы. Яе шмат перапрацоўвалі, перакладалі. Так, у 1520 г. яна была выдадзены на лацінскай мове ў апрацоўцы Яна Скалы з Доўбраўкі.

Мэта практычнага занятку—асэнсаванне “Новай рады” як культурна-гістарычнага дакумента эпохі, аналіз жанравых і вобразных асаблівасцяў твора.

Пытанні

1. “Новая рада” як культурна-гістарычны дакумент эпохі і сведчанне ўдзелу літаратуры ў палітычным жыцці грамадства.
2. Сміль Фляшка як выразнік інтарэсаў арыстакратычных колаў грамадства. Дзяржаўныя ідэалы чэшскай арыстакраціі ў творы. Тагачасныя ўяўленні аб уладзе і хрысціянскім кіраўніку.
3. Жанравая своеасаблівасць “Новай рады”.
4. Характарыстыка вобразаў у творы.
5. Дыдактычнасць “Новай рады”.
6. Існаванне Смілявай школы ў тагачаснай літаратуры. Чэшскія і лацінскія перапрацоўкі “Новай рады”.

Заданні

1. Назавіце, у якіх папярэдніх старажытных творах мы сустрэліся з парадамі правіцелям?
2. Апішыце пазіцыю аўтара. Дайце прыклады з тэкста.
3. Высветліце, якія творы таго часу знаходзяцца ў ідэйнай процілегласці з “Новай радай”?

Літаратура:

Nová rada. Praha, 1950.

Staročeské satiry Hradeckého rukopisu a Smilovy školy. Praha, 1962.

Josef Hrabak. Nová rada//Smilova škola. Praha, 1941.

Josef Hrabak. Nová rada//Studie ze starší české literatury. Praha, 1962.

Eduard Petru. Nová rada//Zašifovaná skutečnost. Praha, 1972.

ТЭМА № 10. Чэшская лірыка Сярэднявечча.

Чэшскую лірыку старажытнасці і Сярэднявечча можна ўмоўна, адпаведна часу ўзнікнення і мастацка-ідэйных асаблівасцей, падзяліць на пяць груп:

- найстаражытнейшыя тэксты;
- вершаваныя тэксты, створаныя каля 1300 года;
- духоўная лірыка;
- куртуазная лірыка;
- некуртуазная лірыка.

Першыя лірычныя помнікі на чэшскай мове зафіксаваны ў пісьмовых крыніцах, якія па часу ўзнікнення значна больш познія, чым гэтыя помнікі. Але менавіта сярэднявечнай тэндэнцыі цытаваць у адным творы тэксты розных

жанраў мы абавязаны звесткамі пра старажытныя ўзоры духоўнай чэшскай лірыкі, напрыклад, верш “Госпадзі, памілуй нас!”. Гэта песня набывае значэнне дзяржаўнага сімвала і ўключаецца пры Карле IV у абрад каранацыі чэшскіх каралей. У знакамітым „Святым Вацлаве“ знайшло адлюстраванне ўяўленне пра св.Вацлава як вечнага правіцеля чэшскай зямлі. Паступова ўскладняецца і ўдасканалваецца вершаваная форма духоўных песень на чэшскай мове. Паглыбляецца іх змест, тэалагічны аспект, па-майстэрску будуецца строфы.

Паэтычная творчасць развівалася вельмі плённа ў XIV стагоддзі. Значнае месца ў паэтычнай спадчыне займае куртуазная лірыка, якая сваім ўзнікненнем абавязана абрадам майскіх гулянняў і мінезангу, які квітнеў пры пржэмыслоўскім двары. Трэба ўлічваць і ўплыў лацінскай любоўнай лірыкі, з якой пазнаёміў чэшскую культурную публіку Генрых Ізернскі. Некаторыя даследчыкі адмаўляюцца ад гэтага ўздзеяння, таму што не знаходзяць ў чэшскай куртуазнай лірыцы міфалагічнай вобразнасці. Напачатку чэшскія паэты прытрымліваліся еўрапейскіх узораў, але пазней іх вершы засвойваліся мясцовай традыцыяй і збліжаліся з лірыкай шкаляроў.

Паэзія чэшскіх шкаляроў уяўляе сабой аналаг паэтычнай творчасці еўрапейскіх вагантаў з характэрнай макаранічнай вершаванай мовай, гумарыстычнымі матывамі. Тэкстаў дайшло ня шмат. Адзін з самых вядомых -- “Песня вясёлай галыцьбы”. Увогуле літаратура становіцца боьш дыферэнцыраванай у жанравым і стылістычным планах.

Мэта практычнага занятку—азнаямленне з чэшскай лірыкай Сярэднявечча, тэматычнымі і мастацкімі адметнасцямі вершаў, асэнсаванне асноўных тэндэнцый развіцця чэшскай паэзіі.

Пытанні

1. Найстаражытнейшыя тэксты X-XIII стагоддзяў (“Госпадзі, памілуй нас!”, “Святы Вацлаў”, “Слова на света стварэнне”). Гіпотэзы іх паходжання. Мастацкія адметнасці.
2. Вершаваныя тэксты перыяду каля 1300 года (“Кунгуціна малітва” і інш.). Асаблівасці, значэнне для развіцця чэшскай сярэднявечнай лірыкі.
3. Чэшская духоўная лірыка.
4. Куртуазная лірыка. Асноўныя тэмы, матывы.
5. Некуртуазная лірыка. Асноўныя тэмы, матывы.

Заданні

1. Зрабіць аналіз аднаго паэтычнага тэксту з кожнай вызначанай групы.
2. Параўнаць ідэйна-тэматычную і мастацкую адметнасць лірыкі розных груп.
3. Вывучыць верш “Госпадзі, памілуй нас!”

Прыкладны план аналізу паэтычнага тэксту¹

1. Высветленне фонавай інфармацыі: характарыстыка эпохі, часу стварэння тэксту, культурнага фона, біяграфічных дадзеных пісьменніка і г.д.
2. Аналіз моцных пазіцый: загаловак, эпіграф, першая і апошняя фразы, ключавыя і дамінантныя словы, антрапонімы. (Моцныя пазіцыі з'яўляюцца сэнсавым стрыжнем твора, дазваляюць пранікнуць у тэму і ідэю тэксту). Моцныя пазіцыі звязаць з ідэйным і эстэтычным зместам тэксту, зрабіць высновы пра тэму.
3. Аналіз рытму, рыфмы, інтанацыі і фанетычных асаблівасцяў тэксту. Высветліць кола вобразных асацыяцый, звязаных з тымі ці іншымі гукамі ў паэтычным маўленні.
4. Граматычныя сродкі: выявіць часціны мовы, якія пераважаюць і якія радзей за ўсё выкарыстоўваюцца. Чаму аўтар ужывае менавіта іх? У якіх адносінах з прыведзенымі часцінамі мовы знаходзяцца астатнія? Чым можна патлумачыць такія суадносіны?
5. Лексічная характарыстыка вершаванага тэксту. У межах лексічнай характарыстыкі правесці наступную працу:
 - скласці слоўнік дадзенага паэтычнага тэксту;
 - высветліць колькасць скарыстаных слоў і зрабіць высновы пра лексічнае багацце верша;
 - размеркаваць словы па тэматычных групам, вырашыць, колькі тэматычных груп можна вызначыць у аналізуемым вершы;
 - звярнуць увагу на паўторы, патлумачыць іх ролю;
 - вылучыць метафары, эпітэты, параўнанні і іншыя тропы і фігуры ў тэксце;
 - знайсці сімвалы, асэнсаваць іх значэнне ў вершы; калі іх няма, адзначыць гэтую адсутнасць.
6. Выпісаць нестандартныя спалучэнні слоў і патлумачыць іх ролю ў паэтычным тэксце.
7. Сінтаксічныя з'явы ў вершы.
8. Якія вобразы ўзнікаюць дзякуючы ўзаемадзеянню моўных сродкаў усіх узроўняў? Адзінкі якога ўзроўню найбольш актыўна ствараюць вобраз у тэксце?
9. Асаблівасці структуры і кампазіцыі верша.
10. Зрабіць падрадкаўнік і, па магчымасці, мастацкі пераклад аналізуемага верша.

Літаратура:

Antologie ze starší české literatury. Praha, 1987.

Barvy všecky: čtvero setkání se starou českou poezií. Praha, 1982.

Česká středověká lyrika. Praha, 1990.

¹ Гл.: Маслова В.А. Филологический анализ поэтического текста. Минск, 1999.

Krásných paní milování a jiné rýmy (staročeská poezie). Praha, 1963.
 Tisíc let české poezie. Stará česká poezie. Praha, 1974.
 Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu. Praha, 1957.
 Hrabák J. O charakter českého verše. Praha, 1970.
 Hrabák J. Studie o českém verši. Praha, 1959.
 Jakobson R. Nejstarší české písně duchovní. Praha, 1929.
 Jakobson R. Spor duše s tělem. O nebezpečném času smrti. Praha, 1927.
 Postavení skladby Podkoní a žák v naší literatuře 14století//Petřů E. Vzdalené hlasy: Studie o starší české literatuře. Olomouc, 1996.
 Nejstarší česká duchovní lyrika//Škarka A. Půl tisíciletí českého písemnictví. Praha, 1986.

Пытанні да экзамену па курсу “Гісторыя старажытнай чэшскай літаратуры”

1. Перыядызацыя старажытнай чэшскай літаратуры. Агульная характарыстыка.
2. Стараславянская літаратура вялікамараўскага перыяду (IX стагоддзе).
3. Агіяграфічная традыцыя ранняга сярэднявечча. Жыцця Канстанціна-Кірылы і Мяфодзія.
4. Стараславянская і лацінская літаратуры X-першай паловы XI ст.ст. Легенды пра св.Вацлава і св.Людмілу.
5. Сазаўскі манастыр і яго значэнне ў захаванні і развіцці стараславянскай традыцыі XI ст.
6. “Чэшская хроніка” Казьмы Пажскага.
7. Развіццё гістарыяграфічнага жанру ў XII ст. Прадаўжальнікі традыцыі Казьмы Пажскага.
8. Зараджэнне літаратуры на чэшскай мове. “Апатавіцкі зборнік”.
9. Найстаражытнейшыя лірычныя тэксты на чэшскай мове (“Госпадзі, памілуй нас”; ”Святы Вацлаў”; “”Кунгуціна малітва”).
10. Літаратура сталага сярэднявечча. Агульная характарыстыка: працэсы абміршчэння літаратуры.
11. “Александрэіда”—першы свецкі эпас на чэшскай мове.
12. “Далімілава хроніка”—першы гістарычны твор на чэшскай мове.
13. “Збраслаўская хроніка”.
14. Праблема лацінска-нямецка-чэшскага культурнага ўзаемадзеяння на чэшскіх землях.
15. Росквіт чэшскай літаратуры на мяжы XIII-XIV ст.ст. Характарыстыка асноўных тэндэнцый ў развіцці літаратуры гэтага перыяду.
16. Чэшская культура ў гады ўладарання Карла IV.
17. Літаратурная дзейнасць Карла IV.
18. Вершаваная эпіка: Легенда пра св.Кацярыну.
19. Вершаваная эпіка: Легенда пра св.Пракопа.
20. Сатыры Градзецкага рукапісу.

- 21.Развіццё драмы ў сярэднявечнай чэшскай літаратуры. Містэрыя “Гандляр гаючымі мазямі”.
- 22.Дыялагічны жанр у чэшскай літаратуры: “Спрэчка душы з целам”.
- 23.Пропаведзь, трактат, прамова ў чэшскай літаратуры XIV ст. Дзейнасць Конрада Вальдхаўзера і Яна Міліча.
- 24.Літаратурная і асветніцкая дзейнасць Томаша Шцітнага.
- 25.Дыдактычная паэзія: ”Новая рада” Сміля Фляшкі.
- 26.Куртуазная і некуртуазная лірыка. Агульная характарыстыка.
- 27.Духоўная лірыка. Агульная характарыстыка.
- 28.Евангелле. Псалтыр. Проглас.
- 29.Чэшская і руская/беларуская агіяграфічныя традыцыі. Агульнае і адметнае.
- 30.Проза пра падарожжа: падарожныя нататкі т.зв. Мандэвіля, Марка Пола “Мільён”.

Тэматыка курсавых работ па старажытнай чэшскай літаратуры

1. Своеасаблівае літаратурнае творчасці чэхаў у вялікамарыўскую эпоху.
2. Чэшская жыццёвая літаратура: мастацкая і тэматычная адметнасць.
3. Вацлаўскі цыкл легенд у старажытнай чэшскай літаратуры.
4. Людмілінскі цыкл легенд у старажытнай чэшскай літаратуры.
5. Вобразы першых чэшскіх святых у літаратурнай спадчыне старажытнасці.
6. Мастацкая сталасць твораў чэшскай агіяграфіі.
7. Жыцці пракопоўскага цыкла ў старажытнай чэшскай літаратуры.
8. “Чэшская хроніка” Казьмы Пажскага як выдатнейшае дасягненне чэшскай сярэднявечнай гістарыяграфіі.
9. Жанравы сінкрэтызм хронікі Казьмы Пажскага.
10. Літаратурныя запасычання ў “Чэшскай хроніцы” Казьмы Пажскага.
11. “Чэшская хроніка” Казьмы Пажскага як тыповы твор сярэднявечча.
12. Мастацкая і тэматычная своеасаблівае “Апатавіцкага зборніка”.
13. Чэшская духоўная лірыка гатычнай эпохі.
14. Жанравая спецыфіка сярэднявечнай чэшскай лірыкі.
15. Нацыянальная арыгінальнасць і антынямецкі пафас чэшскай сярэднявечнай лірыкі.
16. Жанр дыялога ў чэшскай сярэднявечнай лірыцы.
17. Чэшская “Александрэіда” як узор першага рыцарскага рамана ў нацыянальнай літаратуры.
18. Чэшская “Александрэіда” у кантэксце еўрапейскай рыцарскай літаратуры.
19. Стылёвая адметнасць “Далімілавай хронікі”.
20. Фальклор у “Далімілавай хроніцы”.
21. Чэшская сацыяльная літаратура Сярэднявечча .
22. Легенда “Жыцце св. Кацярыны”, “Жыцце св. Пракопа” і праблема перепрацоўкі лацінскіх крыніц.
23. Асноўныя тэндэнцыі развіцця чэшскага тэатра Сярэднявечча.
24. Жанр містэрыі ў чэшскай сярэднявечнай літаратуры.

25. Чэшская проза Сярэднявечча.
26. Рыцарская тэматыка ў чэшскай прозе Сярэднявечча.
27. Дыдактычная літаратура Сярэднявечча.
28. Літаратурная спадчына Карла IV.
29. Аўтабіяграфічны жанр у сярэднявечнай чэшскай літаратуры.
30. Стыхія камічнага ў творы “Гандляр гаючымі мазямі”.
31. Жанр пропаведзі ў сярэднявечнай чэшскай літаратуры.
32. Перакладчыцкая спадчына Т.Шцітнага.
33. Наватарства Т.Шцітнага.
34. Жанравая адметнасць “Новай рады” Сміля Фляшкі.
35. Жанр падарожных замалёвак у сярэднявечнай чэшскай літаратуры.

Тэксты для абавязковага прачытання па курсу “Гісторыя старажытнай чэшскай літаратуры”

Ранняе Сярэднявечча

Стараславянская пісьменнасць:

- Staroslověnsky evangelium a žaltář
- Proglasъ—veršovaná předmluva k evangeliu
- Život Konstantina-Cyrila
- Život Metodějův
- Život svatého Václava

Лацінская літаратура:

- Umučení svaté Ludmily (Fuit...)
- Kosmova Kronika česká
- Legenda o svatém Václavu (Oriente...)
- Kristián, Život a umučení sv. Václava a báby jeho sv. Ludmily
- Krátké sepsání o sv. Cyrilovi a Metodějovi

Першыя чэшскія літаратурныя творы

Лірыка:

- Hospodine, pomiluj ny
- Svatý Václave

Сталае Сярэднявечча

Свецкая эпіка:

- Alexandreida
- Dalimilova kronika

Лірыка:

- Kunhutina modlitba
- Spor duše s télem
- тэксты духоўнай лірыкі (не менш пяці вершаў)
- тэксты куртуазнай лірыкі (не менш пяці вершаў)
- тэксты некуртуазнай лірыкі (не менш пяці вершаў)

Лацінська література:

- Petr Žitavský, Kronika Zbraslavská

Драма:

- Mastičkář

Вершаваная епіка:

- Legenda o svatém Prokopu
- Legenda o svaté Kateřině

Дыдактычная паэзія:

- Smil Flaška z Pardubic, Nova Rada

Проза:

- Tkadleček
- Tomáš ze Štítného, Sbornik Vyšehradsky

Проза гістарычная і пра падарожжы:

- Vlastní životopis Karla IV
- Cestopis t.zv. Mandevillův
- Marko Polo, Milion

Сатыра:

- Satiry Hradeckého rukopisu

Спіс літаратуры.

Тэксты і анталогіі:

Alexandreida. Praha, 1963.

Antologie ze starší české literatury. Praha, 1987.

Barvy všecky: čtvero setkání se starou českou poezií. Praha, 1982.

Česká středověká lyrika. Praha, 1990.

Dvě legendy z doby Karlovy. Praha, 1959.

Krásných paní milování a jiné rýmy (staročeská poezie). Praha, 1963.

Literární památky epochy velkomoravské, 863-885. Praha, 1996.

Nejstarší české veršované legendy. Soubor rukopisných zlomků. Praha, 1964.

Proza českého středověku. Praha, 1983.

Rytiřské srdce majíce: česká rytiřská epika 14 století. Praha, 1984.

Staročeská kronika tak řečeného Dalimila. Praha, 1988.

Staroslovenské legendy českého původu. Praha, 1976.

Tisíc let české poezie. Stará česká poezie. Praha, 1974.

Tomáš ze Štítného. Sbornik Vyšehradský. Praha, 1960-1969.

Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu. Praha, 1957.

Гісторыя літаратуры

Падручнікі і вучэбныя дапаможнікі:

Кузнецова Р. История чешской литературы. М., 1987.
История литератур западных и южных славян. От истоков до середины XVIII века. Т.1. М., 1997.

Dějiny české literatury. Sv.1: Starší česká literatura. Praha, 1959.
Dějiny české literatury. Praha, 1959-60.
Česká literatura od počátků k dnešku. Praha, 1998.
Hošna J, Kopecký M. Přehled dějin starší české literatury. Praha, 1987-1989.
Hrabák J. Ze starší české literatury. Praha, 1964.
Hrabák J. Starší česká literatura: úvod do studia. Praha, 1979.
Hrabák J, Jeřábek D, Tichá Z. Průvodce po dějinách české literatury. Praha, 1984.
Kopecký M. Dějiny starší české literatury. Opava, 1991.
Novák A. Dějiny českého písemnictví. Praha, 1994.
Přehledné dějiny literatury. Dějiny české a slovenské literatury s přehledem vývojových tendencí světové literatury do první světové války. Praha, 1992.
Švab M. Přehled dějin starší české literatury. Se srovnáním nástinem slovenského vývoje. Praha, 1964.
Vlček J. Dějiny české literatury. Praha, 1960.

Слоўнікі і энцыклапедычныя даведнікі:

Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. Praha, 1985, t.1; 1993, t.2.
Panorama české literatury. Olomouc, 1994.
Št'astný R. Čeští spisovatelé deseti století. Slovník českých spisovatelů od nejstarších dob do počátku 20 století. Praha, 1974.

Дадатковая літаратура

Літаратуразнаўчыя даследванні, манаграфіі, артыкулы:

Флоровский А. Чехи и восточные славяне. Прага, 1935.

Dostálová R. Byzantská vzdělanost. Praha, 1990.
Fiala Z. Hlavní pramen legendy Kristiánovy. Praha, 1974.
Fiala Z. Přehusitské Čechy. 1310-1419. Praha, 1969.
Fiala Z. Přemyslovské Čechy. Praha, 1965.
Hošna J. Kníže Václav v obrazu legend. Praha, 1986.
Hrabák J. Hlavní proudy v starší české literatuře. Praha, 1960.
Hrabák J. Jedenact století. Praha, 1982.
Hrabák J. K metodologii studia starší české literatury. Praha, 1961.
Hrabák J. O charakter českého verše. Praha, 1970.
Hrabák J. Polyglotta. Brno, 1971.
Hrabák J. Studie o českém verši. Praha, 1959.
Hrabák J. Úvahy o literatuře. Praha, 1983.
Jakobson R. Nejstarší české písně duchovní. Praha, 1929.
Jakobson R. Spor duše s tělem. O nebezpečném času smrti. Praha, 1927.

- Kopecký M. Starší česká a slovenská literatura. Praha, 1987.
- Králík O. Filiace vojtěšských legend. Praha, 1971.
- Králík O. Kosmová kronika a předchozí tradice. Praha, 1976.
- Králík O. Nejstarší rodokmen české literatury. Praha, 1971.
- Králík O. Od Radima ke Kosmovi. K nejstarším dějinám české vzdělanosti. Praha, 1968.
- Krejčí K. Česká literatura a kulturní proudy evropské. Praha, 1975.
- Kyas V. První český překlad bible. Praha, 1971.
- Lehár J. Nejstarší česká epika: Dalimilova kronika, Alexandreida, pro ní veršované legendy. Praha, 1983.
- Ludvíkovský J. Kristiánova legenda. Praha, 1978.
- Ludvíkovský J. Latinské legendy českého středověku//SPFF. Brno, 1973-1974.
- Merhautová A, Třeštík D. Ideové proudy v českém umění 12 st. Praha, 1985.
- Mukařovský J. Studie z poetiky. Praha, 1982.
- Petrů E. Vývoj českého exempla v době předhusitské. Praha, 1966.
- Petrů E. Vzdalené hlasy: Studie o starší české literatuře. Olomouc, 1996.
- Petrů E. Zašifrována skutečnost. Deset otázek a odpovědí na obranu literární medievistiky. Ostrava, 1972.
- Pražák E. Stati o české středověké literatuře. Praha, 1996.
- Speculum mtdiiaevi=Zrcadlo středověku: Sbornik přednášek v rámci cyklu o kultuře středověku. Praha, 1998.
- Spěváček J. Karel IV. Život a dílo. Praha, 1979.
- Spunar P. Kultura českého středověku. Praha, 1985.
- Spunar P, Svobodová D. Smích a pláč středověku. Praha, 1987.
- Škarka A. Půl tisíciletí českého písemnictví. Praha, 1986.
- Št'astný R. Tajemství jména Dalimil. Praha, 1991.
- Tichá Z. Cesta starší české literatury. Praha, 1984.
- Třeštík J. Kosmas. Praha, 1966.
- Třeštík J. Kosmova kronika. Studie k počátkům českého dějepisectví a politického myšlení. Praha, 1968.
- Tříška J. Pražská rétorika. Praha, 1987.
- Tříška J. Studie a prameny k rétorice a k universitní literatuře. Praha, 1972.
- Vašica J. Literární památky epochy velkomoravské, 863-885. Praha, 1966.
- Večerka R. Slovenské počátky české knižní vzdělanosti. Praha, 1963.
- Vilíkovský J. Písemnictví českého středověku. Praha, 1948.

ЗМЕСТ

Уводзіны	4
Тэма № 1. Агіяграфічная літаратура ранняга Сярэднявечча на чэшскіх землях	6
Тэма № 2. „Космава хроніка“: ідэйна-мастацкая адметнасць	9
Тэма № 3. „Александрэіда“—першы чэшскі рыцарскі раман	11
Тэма № 4. „Далімілава хроніка“ — першы гістарычны твор на чэшскай мове	14
Тэма № 5. Вершаваныя легенды XIV стагоддзя (“Жыццё св. Кацярыны”, “Жыццё св. Пракопа”)	16
Тэма № 6. Сатыры Градзецкага рукапісу	18
Тэма № 7. Узнікненне і развіццё чэшскага тэатра. Містэрыя „Гандляр гаючымі мазямі“	20
Тэма № 8. Творчасць Томаша Шцітнага—першага чэшскага свецкага літаратара	21
Тэма № 9. Сміль Фляшка з Пардубіц і яго алегарычны вершаваны твор „Новая рада“	25
Тэма № 10. Чэшская лірыка Сярэднявечча	26
Прыкладны план аналізу паэтычнага тэксту	27
Пытанні да экзамену па курсу „Гісторыя старажытнай чэшскай літаратуры“	29
Тэматыка курсавых работ па старажытнай чэшскай літаратуры	30
Тэксты для абавязковага прачытання па курсу “Гісторыя старажытнай чэшскай літаратуры”	31
Спіс літаратуры	32

Вучэбнае выданне

**Метадычныя рэкамендацыі па курсу
“Гісторыя старажытнай чэшскай літаратуры”**

**Для студэнтаў спецыяльнасці D 21 05 03
“Славянская філалогія”**

Аўтар-складальнік
Вострыкава Алена Уладзіміраўна

У аўтарскай рэдакцыі

Тэхнічны рэдактар
Карэктар

Адказны за выпуск А.У.Вострыкава

Падпісана да друку . Фармат 60 x 84 / 16. Папера афсетная.
Гарнітура Таймс. Ум. друк. арк. . Ул.-выд. арк. . Тыраж 50 экз. Зак. .

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт.
Ліцэнзія ЛВ № 315 ад 14.07.98.
220050, Мінск, праспект Францыска Скарыны, 4.

Надрукаванв на капіравальна-размнажальнай тэхніцы
філалагічнага факультэта
Беларускага дзяржаўнага універсітэта
220030, Мінск, вул. К.Маркса,6.